

Amb en Manu, en el record

per Juli Camarasa

*L'home que graciosament mostra el camí a qui va errat
fa com si li encengués un llum amb el seu llum.
No s'il·lumina ell menys, per haver-lo encès a l'altre.*
(Versos d'una tragèdia desconeguda d'Enni, citats per Ciceró
al llibre *Dels deures*).

Degué ser el curs 91-92. Treballava a l'IES Ramon Llull de València, on vaig tindre Manu d'alumne en un 3r de BUP d'aleshores. Encara que el programa m'obligava a donar la història de la literatura catalana, jo em prenia la llibertat d'introduir el comentari sobre autors que pertanyien a altres tradicions literàries. Practicava ja *avant la letre* el que anys després introduirien com a Literatura universal. Recorde, no de manera exacta, detallada, com ens vam reconèixer Manu i jo, però si de manera clara el sentiment que vaig experimentar en el procés d'entusiasme recíproc en la nostra relació. No el de mostrar el camí a qui va errat, com diu el vers d'Enni, però si el d'obrir camins a qui ja ha començat un cert camí, la voluntat de ser poeta.

Diu Fuster: "conèixer-se és reconèixer-se". I certament, Manu i jo, en el context d'una classe de Literatura, amb alumnes d'entre 15 i 17 anys, d'un qualsevol institut d'ensenyança mitjana, no anàvem a tindre una relació *típica* entre alumne i professor. Veia en aquell jove de tracte afable, parlar suau, i gest resolut, una persona apassionada d'una curiositat fora mida: això, els profes ho detectem, com els enamorats l'amor, per la vivacitat de la mirada. Suppose que Manu degué veure en mi, no l'ensenyant que parla de literatura com el polític que llegeix un discurs banal i avorrit, sinó com el vocacional de la *llettradura*, la lletra que serveix per a dir i per a pensar de manera ètica i estètica. Recorde que al poc de temps, fos quin fos l'autor o el tema de que parlàvem, Manu s'havia con-

Manel Marí, en una imatge de gener de 1995 (fotografia: Marta Garcia Marí, arxiu familiar).

vertit amb el meu quasi únic interlocutor. Sí, perquè les classes d'aquell curs esdevingueren un ric diàleg entre els dos. Per què dissimular? A tots dos ens apassionava la literatura, i en particular, la poesia. Per a la majoria el discurs era el d'aprovar, si podia ser amb bona nota, millor. Manu no anava per nota. Manu volia aprendre, gaudir del bon producte literari, i a més tenia la suficient maduresa personal, cosa rara en aqueixes edats, com per fer lliga amb el professor sense parar esment en això que si era un *pilota* o buscava el profit d'una bona nota. Ara, com que ja era un líder de la classe, els seus companys l'estimaven i l'admiraven bona cosa, per tant no hi hagué mal-

entesos en la nostra relació. En aquell curs tocàrem a fons Ausiàs March, William Blake, Charles Baudelaire, Rimbaud, Salvat-Passent, Martí i Pol... No cal fer llistes llargues: les referències a autors, a llibres, a qüestions de pensament a propòsit de la literatura, Manu les absorbia com la terra de bona saó. En acabar el curs, ja no manteníem la mena de relació professor-alumne. Des d'aleshores, i els temps a venir ho confirmarien, fórem amics. Si el fet de fer classes en la secundària comporta certes penalitats, per què no anava a gaudir d'alguns avantatges? Al principi, el professor sol dur la davantera en això d'*oferir*, però, a la llarga, l'alumne talentós torna amb escreix allò rebut, i puc dir de Manu que ho va fer amb molta generositat. Els seus poemaris, una excel·lent traducció de poemes d'Omar Khayyam a cura de Ramon Vives, les magnífiques traduccions de Marià Villangómez, van ser regals devots que m'ompliren de goig; poemaris d'Enric Casasses i altres autors com a préstec...

Durant els seus anys universitaris, vam continuar veient-nos de tant en tant. Jo sempre em preocupava, potser de manera paternalista, pels seus estudis. Si cursava Psicologia i no el veia entusiasmat, i es passava a cursar Sociologia, el sermonejava displicent perquè acabés *la carrera*. El 1999, però, em va lliurar eucarísticament el seu primer poemari: *Poemes en gris*, i va voler que fos dels primers a tenir-lo en mà. El Manu alumne ara esdevenia amic poeta. Des d'aleshores, la seua activitat creadora, guanya-

dora de premis i publicadora va ser frenètica. I sempre amb un afany de superar-se, de fer bona poesia, extraordinari. Cada poemari que basia Manu era una fita cimera en la seua producció i per a l'haver de la literatura en català. Amb el temps, i a propòsit de converses que giraven a l'entorn de l'ofici de l'escriptor i la desgràcia bíblica d'haver de guanyar-se les garrofes i les penúries que se'n derivaven, vaig admetre per a mi que Manu havia triat ser poeta amb totes les conseqüències. Ofici i vida de poeta per a ell eren una sola cosa. La literatura li era sagrada, una hipotètica carrera funcional de la mena que fos, no havia de profanar-la. El Manu amic m'enfrontava amb una contradicció. Jo encara li parlava de literatura, de noves descobertes..., ell feia literatura, paria literatura, ambicionava ser literatura.

En tota relació llarga i amb cert tracte íntim no només es parla del més compartit. També parlàvem de coses polítiques, d'erotisme, de viatges i països, dels amors “en progrés” i “en assolament”, dels llocs d'on veníem, Eivissa, Alzira, de la ciutat de l'encontre, València, de fer projectes junts, d'amics, de la vida, de l'existència... Tots dos compartíem una radicalitat política, social i cultural pròpia de qui es vol marginal, de qui rebutja la integració i l'adotzenament en el sistema. La crítica tant al catalanisme cultural benestant com a l'espanyolisme en totes les seues variants surava en les nostres converses. La dedicatòria que em fa a *Patrimoni dels dies* que diu: “hi ha quasi tant mèrit teu com meu en aquest llibre”, tot i el meu desacord, ja que el profund valor literari d'aqueixa obra tan assonada ve del seu gran talent literari, revela aqueixa íntima identificació de tots dos en el rebuig de qualsevol mena d'embastardiment social o cultural, aqueix afany de no alienar-se ni alinear-se, no voler ser arrossegat per la “tirania” del ramat col·lectivista, aqueix intent de practicar un anarquisme vital que preserve la innocència i el gaudi del xiquet que no vol trair-se. Un dels llibres més recomanats de

l'època de Ramon Llull va ser *La Literatura i el Mal* de Georges Bataille. Crec que ell en va traure un gran profit.

Amb l'espurna de la seua fina ironia, que jo admirava, per contrast amb el meu humor riberenc de traç gros, em va amollar una vegada: “pateixo un (complex) de Peter Pan decreixent”. Vaig riure bona cosa. A ell li feien gràcia els meus estirabots gestuals riberencs. Sí, també compartíem la felicitat de l'humor. En una altra ocasió li vaig comunicar que tal vegada faria una llarga estada a Berlín, i que tenia els meus dubtes respecte d'anar a Alemanya. Ell hi havia estat no feia molt i em recomanava la ciutat, deia que tenia molta vida cultural. Li vaig agrair la recomanació. Temps després compartíem vivències berlineses. A propòsit d'un poema dels que jo anomene hermètics —trobar clus— li dic: “xe, qui són les mènades?”. I ell em va explicar com havia construït el poema a l'observar en un *garito* unes xiques que dansaven en la pista i el miraven de reüll de forma ambigua: desig i displicència. A la llum d'aquesta “confessió” vaig quedar meravellat per la seua captació dels detalls i la conversió de situacions ordinàries en grans símbols que expressen un erotisme refinat. I com que els dos érem molt de *garitos* nocturns, en més d'un poema hem coincidit en alguna sublimació d'erotisme subtil cap a alguna cambrera. Hi hagué un temps en què els caps de setmana compartíem les eixides pel barri del Carme, per Benimaclet, pels antres on poguésem disfrutar de bona música i ambient *canyero*. *València la nit*. Fins que se'ns feia de dia. Eva, la seua parella, Eduard, Raquel, Marian, i altres amics que no recorde, férem colla durant un temps. També coincidírem amb un amic comú músic, Àlvar Carpi, el qual va musicar molts dels seus poemes en diverses actuacions de rapsòdia, i també poemes meus del disc *La màquina del temps*. En una de les eixides nocturnes pel barri del Carme, s'atura al davant d'un edifici mig assolat i em diu: “guaita,

Juli, quanta bellesa!”. I començarem a parlar a les quatre de la nit sobre la decadència. Ell admirava les ciutats i l'art decadents. Ignore si arribà a visitar Nàpols i Sicília. Quan vaig ser-hi, vaig pensar en ell i vaig agrair el seu influx, que vencia una vegada més els meus prejudicis.

Compartírem també la passió per la rapsòdia. El 2007 havia enllestit jo un poemari i vaig voler presentar-lo al Ramon Llull. Vaig demanar la participació d'Àlvar i Manu, i tots dos amatents, com a bons amics, hi van participar. Anys més tard, havíem quedat a un bar prop de sa casa, a Alboraia. Me'l vaig trobar assegut en una taula, duia barret, amb l'ordinador portàtil al damunt. Amb el seu dolç encant et feia sentir-te com si fosses a París, o a Roma. De seguida em va assabentar del nou projecte de poemari, *Tavernàries*, i em va fer un bon tast de lectura. Jo vaig aprofitar per convidar-lo a recitar a Alzira, a una tertúlia poètica que es feia en una casa de camp. Com d'habitud, va estar magnífic. Endut per l'entusiasme d'alguns admiradors d'Uc, ens va explicar d'on venia aquest crit, i es va posar a cantar cançons d'aquest grup. Tots els entusiastes s'hi van afegir. Quan ja la vetlada s'havia amoixat, ell la va revifar, ell, l'amic dels seus amics, la persona alegre i senzilla amant de la farra, el poeta apassionat amarat d'esperit bàquic. En acabar, ben entrada la nit, el vaig portar a casa. Ens vam acomiadar emplaçant-nos fins a la pròxima quedada. Sis mesos després rebia la tràgica notícia del seu decés.

Ara, en llegir i rellegir els seus versos, vessen els meus sentiments d'estima profunda cap a ell, salten els records joiosos de les nostres converses i dies de marxa, i també alguna llàgrima pel dolor de la seua absència. I pense que qui perd un amic, perd un món. I servir el seu record és una forma de mantenir viva la seua riquesa, tot i que sapiguem l'assaig inabastable.

JULI CAMARASA ■